

OPGEMERKT

Eddie Van Haverbeke,
secretaris-generaal en
medestichter van de
Vlaamse Vereniging
voor Familiekunde

De kleine historie van de socialistische militant August Roets (1853 - 1931) alias Ruuj Gust. Familiekunde in Amsab-ISG

Als gedreven genealoog wil ik vooral benadrukken dat de gewone man ook een familiegeschiedenis heeft, weliswaar niet zo eenvoudig te vinden, maar zeker de moeite waard om er aandacht aan te besteden. Uiteraard was ik ook gemotiveerd door het feit dat het hier om de geschiedenis van mijn overgrootvader gaat.

Als medestichter van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, de grootste genealogische vereniging in het land, zet ik me reeds meer dan veertig jaar in om de aspirant-zoekers te overtuigen zich niet te beperken tot een dorre stamboom, maar te opteren voor een echte familiegeschiedenis. Ik verwijs in deze bijdrage dan ook naar een aantal bronnen en archiefinstellingen waar men iets meer kan vinden dan data en namen. Heeft men rode voorouders, ook kleine militanten, dan is Amsab-ISG the place to be.

In 1954 begon ik mijn onderzoek naar de stamboom van mijn voorouders. Ik beperkte mij toen, zoals veel beginnende zoekers, tot de familienamen en data van geboorte, huwelijk en overlijden van mijn voorouders. Met de jaren groeide mijn kennis en belangstelling, maar werd ik ook geconfronteerd met het feit dat het opzoeken van een echte familiegeschiedenis heel wat moeilijker was bij de gewone man dan bij de meer gefortuneerde voorouders. Zo herinner ik me nog goed de denigrerende opmerking van een Gentse nobiljon, die zei: *“Mais mon ami, les familles pauvres n'ont pas d'histoire.”*

Het stamboom- of genealogisch onderzoek was lange tijd het privéterrein van een bepaalde klasse. Em. prof. dr. Herman Balthazar merkte dit zeer terecht op toen hij schreef: *“Elke aristocratische familie bewaart met zorg het familiearchief. Het is een illustratie van een diep gewortelde behoefte: het eigen verleden kan een wapen zijn in de strijd om de bestendinging van macht en aanzien.”*¹

Familiefoto, vermoedelijk ter gelegenheid van de zilveren bruiloft van August Roets en Stefanie Salverus in 1898. V.l.n.r.: 1e rij: Paulina Roets, August Roets, Stefanie Salverus, Marie Roets; 2e rij: Louis Roets, Edmond Roets, Karel Roets, Constant Roets, Florence Roets (collectie Eddie Van Haverbeke)

Maar laten we realistisch zijn, conventionele bronnen zoals akten van burgerlijke stand, bevolkings- of parochieregisters, zijn voor iedere stand evenwaardig, maar men heeft bij de gewone man heel wat minder kans om boedelbeschrijvingen, successieaangiften en notariële akten te vinden. Ik citeer hier nogmaals Balthazar: *“Iedereen heeft een historisch verleden, maar niet iedereen vecht om zijn verleden op dezelfde wijze.”*²

Het antwoord op deze uitdaging werd mijn boek over mijn rode voorouders³, een poging om een bijdrage te leveren aan wat wijlen prof. Jan Dhondt omschreef als ‘de strijd om het verleden’. Ondertussen zijn we 2007 en heb ik tijd en hulp gehad om de familiegeschiedenis van mijn overgrootvader August Roets verder uit te diepen. Ik hoop daarmee andere mensen ertoe aan te zetten de moed niet te vlug op te geven bij hun onderzoek.

Een goede stap in die richting is de kennis en de raadpleging van de bestaande archiefinventarissen. Hiermee bedoel ik niet enkel deze van de traditionele instellingen zoals de rijks- en stadsarchieven, maar wel de erkende private archief- en documentatiecentra, zoals Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis. Ook daar, en daar vooral, vindt men de informatie en de geschiedenis van deze voorouders die ooit een rol hebben gespeeld, hoe klein ook, in ‘de ontvoogding van de arbeidersklasse’.

De grootouders van August Roets

De grootouders van August Roets waren afkomstig van Merendree, een landelijke gemeente in het zuiden van het Meetjesland, aan de kruising van het kanaal Gent-Brugge en het Schipdonkkanaal, op ongeveer 12 km van Gent. Zijn grootvader was Joannes-Baptist Roets, wever, geboren te Merendree op 10 november 1792, als zoon van Carolus Franciscus Roets, landman en wever, en van Maria Jacoba D’Haemers. Joannes-Baptist huwde te Merendree op 31 oktober 1821 met Monica Van Maldegem, spinster, geboren te Merendree op 3 december 1793, als dochter van Petrus Franciscus Van Maldegem, wever, en van Petronilla Van de Vijvere.

Uit het huwelijk van Joannes Roets en Monica Van Maldegem heb ik zeven kinderen teruggevonden, allen geboren te Merendree, maar gehuwd te Gent, met uitzondering van Marie-Thérèse Roets die huwde te Roubaix met de Gentenaar Petrus D’Hossche. De kinderen in chronologische volgorde: Jean-Baptist Roets, dagloner, geboren te Merendree op 8 maart 1819, een voorkind wettig erkend op 16 maart 1826. Petrus Roets, wever, geboren te Merendree op 16 juni 1822. Petrus week met zijn gezin uit naar Roubaix in 1858. Rosalie Roets, fabriekswerkster, geboren te Merendree op 1 november 1824. Bernard Roets, wever, geboren te Merendree op 3 februari 1827. Hij was de vader van August Roets, waarover deze bijdrage gaat. Caroline Roets, speldenwerkster, geboren te Merendree op 28 september 1834. Marie-Thérèse Roets, geboren te Merendree op 22 december 1835 en ten slotte Philomène Roets, geboren te Merendree op 20 juni 1840.

Het gezin verhuisde naar Gent op 17 juli 1845, waar we het terugvinden in Rooigem 277, in de Allée Soudan. Rooigem was het westelijke stadsgedeelte, buiten de Brugse Poort en de Bourgoyen, ten noordwesten van de toenmalige Brugsesteenweg. De straten en woonkernen extra muros hadden in 1845 nog geen naam, het nummer 277 verwijst vermoedelijk naar het kadasternummer. De Allée Soudan was wellicht een steeg(je) met huizen van de eigenaar J. Soudan, een bouwmeester uit die tijd.

Bij het nalezen van de huwelijksakte bleek dat enkel Petrus Franciscus Van Maldegem, de vader van de bruid, kon schrijven. Het bruidspaar zelf verklaarde *“niet te kunnen schrijven noch te naemteikenen”*.⁴

Terwijl de familie Roets in de 17e eeuw nog tot de middenklasse kon gerekend worden⁵, was ze eind 1700 - begin 1800 volkomen verpauperd en zelfs analfabeet. Men kan dus gerust stellen dat ze naar Gent uitweek om den brode.

In Merendree waren er begin 19e eeuw nog 2397 inwoners die als landbouwers of als thuiswevers hun brood verdienden. In 1767 waren er nog 241 weefgetouwen actief.⁶ De slechte economische toestand in België na de onafhankelijkheid in 1830 had al een nefaste invloed op de werkgelegenheid, maar de opkomende mechanisatie in het naburige Gent bracht de vele thuiswevers en spinners uit de regio tot echte miserie en hongersnood.

De datum van de uittocht van de familie naar Gent, 17 juli 1845, laat niet veel goeds vermoeden. De toestand te Gent was even ellendig als overal in Vlaanderen. Het was het jaar van de grote hongersnood, het jaar waarin de aardappelooft mislukte. In 1846 was het de graanoogst die mislukte. Een en ander had enorme prijsstijgingen tot gevolg. Avanti beschreef deze toestand als volgt: *“Van 20n maart tot 7 augustus 1846 werden aan 9953 huisgezinnen 872.612 kosteloze broodkaarten gegeven; de tarwe werd aan verminderde prijs verkocht. Niets kon echter verhinderen dat de bevolking op zeker ogenblik tot geweldadaden oversloeg en gedurende twee dagen een aantal bakkerijen plunderde. De voedingskrisis en de aardappelziekte, hadden ook het ontstaan der typhuskoorts tot gevolg; in 1847 overtrof het getal overlijdens dat der geboorten; op eene bevolking van 105.155 inwoners, ontvingen 33.616 personen, dus bijna een derde, steun van het Bureel van Weldadigheid.”*⁷

Voorts hadden de Februarirevolutie van 1848 en het uitroepen van de Republiek in Frankrijk een nefaste invloed op de economie en de tewerkstelling.

Joannes-Baptist Roets overleed op 15 augustus 1850, vijf jaar na zijn aankomst in Gent. Op 29 april 1852 verhuisde zijn dochter Rosalie, samen met haar echtgenoot Pierre Lievin Breusegem en hun kinderen naar de Leiekaai 39. Op 6 juli 1852 ging Monica Van Maldegem, de weduwe van Joannes-Baptist Roets, met haar kinderen Petrus, Bernard, Caroline en Marie-Thérèse, bij hen inwonen. Monica Van Maldegem overleed aan een ‘geraaktheid’⁸ op 31 augustus 1870.

(Volgende pagina) August Roets en Stefanie Salverus, ca. 1898 en in 1922 (collectie Eddie Van Haverbeke)

De ouders van August Roets

Bernard Roets werd geboren te Merendree op 3 februari 1827 en overleed te Gent op 5 mei 1857. Hij huwde te Gent op 14 september 1853 met Blondina De Pauw, fabriekswerkster, geboren te Gent op 14 februari 1821 en overleden te Gent op 26 december 1891.⁹

Een belangrijk gegeven uit zijn korte leven vond ik terug in een verslag van de hulde aan zijn zoon August Roets door Jozef De Graeve.¹⁰ De Graeve zei dat: "*Gust Roets vader was onder de stichters der eerste Broederlijke Wevers.*"¹¹ Archiefbronnen daaromtrent ontbreken, ik kon wel een aantal gedrukte bronnen¹² raadplegen die me min of meer een beeld geven van de stichting van de Broederlijke Maatschappij der Wevers. Het eerste reglement ervan werd opgesteld en verspreid op duizend exemplaren op 4 maart 1857¹³, dat was twee maanden voor het overlijden van Bernard Roets, wat dus niet uitsluit dat hij een van de medestichters, bestuurders of leden was. Jozef De Graeve verklaarde voorts over Bernard Roets: "*Hij won 14 fr. per week als alles goed ging, maar werkte alle werkdagen van 5 tot 12 en van 1 tot 10 uren en moest 's Zondags in de fabriek gaan kuischen.*" Dat zou 16 uur per dag betekenen. In *Avanti*¹⁴ is er wel eens sprake van 15 uur per dag, maar 16 uur lijkt me toch heel veel, alhoewel in sommige fabrieken de werkdag tot 10 uur 's avonds werd verlengd.

August Roets

August Roets, de enige zoon van Bernard en Blondina De Pauw, werd geboren in de woning aan de Leiekaai te Gent op 22 december 1853.¹⁵ Getuigen bij de geboorteaan-gifte waren August Fonteyne, wever, en Petrus Boone, dagloner. De ambtenaar van de Burgerlijke Stand verklaarde dat de vader en de twee getuigen de akte niet konden ondertekenen, "*zijnde ongeleerd*". August was drie en een half jaar toen zijn vader overleed. Zijn moeder huwde opnieuw op 5 januari 1859 met Carolus Petrus Philippart, fabriekswerker.

Van de jeugdjaren van August Roets is weinig geweten. Ik veronderstel dat hij lager onderwijs volgde, vermits hij kon lezen en schrijven. Volgens De Graeve moest August vroeg naar de fabriek en was hij op twaalfjarige leeftijd, dus in 1865-1866, reeds aangesloten bij de Broederlijke Wevers. Volgens dezelfde bron was hij in 1931 al 65 jaar lid van zijn syndicaat.

Na de breuk tussen de gematigde en de meer radicale en vrijzinnige vleugel, werd een nieuwe bond gesticht met de naam Weversmaatschappij Vooruit, onder voorzitterschap van Karel De Boos. Idealist als hij was, sloot August zich hierbij aan. In de nagelaten papieren van August (of Gust zoals iedereen hem noemde) vond ik een aantal kaarten met nieuwjaarswensen¹⁶ van de weversmaatschappijen, onder meer een van 1869 en van 1871 van de Maatschappij Vooruit en vanaf 1877 met de tekst "*Ter herinnering aan de verbroedering der beide weversmaatschappijen van Gent op 17 januari 1876.*" Vanaf deze datum waren de nieuwjaarswensen steeds vanwege de Broe-

Nieuwjaarskaart van de Maatschappij Vooruit, 1869 (collectie Eddie Van Haverbeke)

derlijke Maatschappij der Wevers. Pol De Wachter (1845-1919) die vanaf 1874 voorzitter was van de wevers der Maatschappij Vooruit, was er in 1876 inderdaad in geslaagd de twee maatschappijen te herenigen. Het was in de periode van de Weversmaatschappij Vooruit dat Gust in contact kwam met Edmond Van Beveren, Pol De Wachter, Karel De Boos, Paul Verbauwen en zelfs met de latere dissident Pol De Witte. Wellicht was het daar dat zijn progressieve, radicale ingesteldheid vorm kreeg. Gust werd later ook lid van het bestuur van de herenigde maatschappij.

Hij was nog geen 20 jaar toen hij op 21 mei 1873 huwde met Stefania Antonia Salverus, spinster, dochter van Franciscus en Paulina De Jaeger.¹⁷ Getuigen waren Albert Wijnants, koopman, oom van moederszijde van de bruidegom, Joannes de Rudder, spinner, Carolus De Rudder, spinner, beiden ooms aan moederszijde van de bruid en Eduardus Deguchteneere, herbergier, geen familie. Belangrijk in deze akte is dat ze ondertekend is door August Roets, wat inhoudt dat hij kon schrijven. Zijn echtgenote kon niet ondertekenen "*wegens ongeleerdheid*".

Werkdag	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	
Maandag																																
Tuesday																																
Wednesday																																
Thursday																																
Friday																																
Saturday																																
Sunday																																
Totaal																																

$76 \times 6 \div 34 = 13 \text{ Kaarten}$
 $195 \times 8 \div 34 = 43 \text{ Kaarten}$
 $192 \times 8 \div 34 = 45 \text{ Kaarten}$

Broodkaart van August Roets, 1881 (collectie Eddie Van Haverbeke)

Tot zijn huwelijk woonde hij bij zijn moeder en stiefvader aan de Leiekaai. Eens gehuwd ging het jonge paar inwonen bij de ouders van Stefanie aan de Groendreef. Daar werd ook hun eerste kind geboren op 17 september 1873, mijn grootmoeder Paulina. Mijn overgrootmoeder was vijf maanden zwanger bij haar huwelijk, vandaar de minderjarige bruidegom. Misschien er toch ook even aan herinneren dat men in deze jaren opnieuw te kampen had met een aanhoudende depressie die bijna tot het einde van de eeuw zou duren. In 1877 werd de Maatschappij Vooruit onder het voorzitterschap van Karel De Boos erkend als sectie van de Internationale. Gust had het lidnummer 148. Van familieleden weet ik dat hij zijn lidkaart 'met een heilige eerbied' aan iedereen toonde die erom vroeg.

In het jaar 1877 duikt zijn naam op in het verslagboek van de Gentse sectie van de Vlaamse Socialistische Partij¹⁸ als vrijwilliger voor het ronddragen van *De Werker*: "Deze Sectie was buitengewoon actief en zij was de leuze van Wilhelm Liebknecht 'Tot aanval en verdediging' indachtig. Overal waar ze hoorde dat het socialisme werd aangevallen trok ze er in groep heen om met of zonder toelating in tegenspraak of terechtwijzing zich te laten horen. Dat gebeurde in St.-Barbe, in het Lakenmeterhuis, in de Nijverheid- en Wetenschappen enz."¹⁹

Gust Roets speelde ook een rol in alle organisaties van het opkomende socialisme. De toenmalige Maatschappij Vrije Bakkers, gestart in de kelders van het estaminet

van Paul Verbauwen, was vrij succesvol, maar volgens de meer radicale vleugel was ze te burgerlijk aan het worden. De maatschappij splitste in november van 1880: de stichtende groep bleef bestaan onder de naam Vrije Bakkers, de andere groep verhuisde naar de herberg Zacheus aan de Sint-Gillisstraat en nam de naam van de weversmaatschappij, Vooruit, over.²⁰

"Gust Roets hielp in de weversvereniging samen met Cieske Van Gyseghe, Louis De Meyer, Louis Marlier en Karel Hendrickx, de 2000,-Fr te stemmen voor de oprichting van de maatschappij Vooruit. Zij gebruikten het argument dat de oprichting der maatschappij zou meehelpen de vakbond te versterken. Zij zagen klaar als eenvoudige wevers."²¹

Op 1 augustus 1880 werd buiten de Brugse Poort de Samenwerkende Broodmaatschappij De Vooruitzende Bakkers opgericht. Eind december had ze reeds 203 leden en had ze 47.751 broden verkocht.²² Uit een vraaggesprek met zijn twee kleindochters, Jeanne Roets (1914-2003) en Mariette Vanschoutte (°1916) blijkt dat Gust medestichter was van deze broodmaatschappij. In zijn nagelaten papieren vond ik de broodkaarten terug van de jaren 1880-1881 en 1881-1882, uitgeschreven op zijn naam.

In deze jaren was Gust uitermate actief. Zijn naam staat ook in het ledenboek van de Socialistische Vrijdenkersbond²³, ingeschreven sinds 5 oktober 1881. Later, op 30 maart 1891, liet hij ook zijn zeven kinderen inschrijven. Het was in de herberg Den Duitsch²⁴ dat de eerste Socialistische Vrijdenkersbond werd gesticht. "Jan Foekaert schreef de leden in en Gust Roets haalde het lidgeld op, gelijk hij ook een tijdlang bode der wevers is geweest, al posten van opoffering in die pioniersjaren."²⁵ Hetzelfde archief bevat ook het verslagboek van de vrijdenkersbond, waarin te lezen staat dat Gust geen gemakkelijk noch meegaand lid was. Tijdens de vergadering van 18 maart 1887 reageert hij tegen het voorstel om "den inleg te verhogen" [...] "gezien het meerendeels leden zijn die misschien in 3 of 4 – 5 verenigingen, het is nu al in al de verenigingen opgeslagen zolang de werkstaekingen duurt, en het is voor ons op een week misschien al bij velen 0,20 of 0,25 centiem". Tijdens de algemene vergadering van 8 mei 1887 uitte Gust zijn ongenoegen over het gebrek aan belangstelling bij de voordrachten over vrijdenkerij als volgt: "Dat juist de mannen die hier zouden moeten zijn hier niet te zien zijn zoals de leiders der Partij."

Op 14 juni 1931 werd Gust als medestichter van de vrijdenkersbond gehuldigd in de Boekerijzaal van Ons Huis.²⁶ Richard Clerebaut (1874-1939) organiseerde de hulde en Frans Bundervoet sprak de gelegenheidsrede uit. Gust Roets kreeg een borstbeeld van Francisco Ferrer.²⁷ Niettegenstaande navraag bij mijn familieleden, is het beeld tot op vandaag spoorloos.

Bij de geboorte van zijn vierde kind, Edmond Alfred, op 27 november 1881, wordt in de geboorteakte nog vermeld dat Gust wever was. Zijn echtgenote Stefanie staat vermeld als spinster, woonachtig aan de Brugsesteenweg.

Het huisgezin Roets-Salverus had eigenlijk vijf kinderen, maar het derde kind, Jan, was jong gestorven. Vermits Stefanie in die tijd nog ging werken, zorgde haar moeder

voor de kinderen, wat geen probleem stelde, want ze woonden samen. Over die tijd vertelde haar kleindochter Jeanne Roets: *“Stefanie werkte na de geboorte van haar vierde kind. Haar jonge kinderen werden haar naar het werk gebracht tijdens de schafttijd om ze te zogen.”* Het was ook in die jaren dat Gust werkloos werd, een financiële ramp. Zwarte armoede was toen schering en inslag. Hij kon dan ook maar met moeite de eindjes aan elkaar knopen en aanvaardde een werk als nachtwaker. In dezelfde periode opende zijn echtgenote een buurtwinkeltje in de Olijfstraat 22. Ik herinner me bijzonder goed de verhalen van zijn oudste dochter, mijn grootmoeder Paulina (1873-1950), die met een zekere fierheid vertelde dat haar moeder, ondanks het feit dat ze ongeletterd was, alles goed kon bijhouden. De rekeningen van de klanten die ‘op de plak’ kwamen kopen, werden bijgehouden door middel van krijtstreepjes op een lei.

Een verrassende anekdote vond ik in het verslag over de hulde aan Gust Roets door Jozef De Graeve: *“Toen zij, [het echtpaar Roets-Salverus] een jongen hadden [het betreft hier hun oudste zoon Karel] die op ouderdom gekomen was om zijn Eerste Communie te doen, besloten zij dat hij ze niet zou doen als de andere kinderen. Ze trokken met hem naar ‘t lokaal der Garenplaats, waarvan de conciërge juist met haren eerste communicant weg was. Ze zaten er dus als verloren, elk met een glazeken goedkope wijn. Toen kwam Foekaert binnen, hij vroeg ‘wel, wat is dat?’. De vrouw van Gust Roets antwoordde: ‘Zie Foekaert, onze jongen doet zijn communie niet, maar we zijn met hem naar hier gekomen om hem in te wijden in de strijd.’ Foekaert was daarmee ingenomen en gaf den eerste soc[ialistische] communicant een cadeautje, een portemonneetje met een halffranksken erin. E. Van Beveren, die later ook binnen kwam, vond de gedachte van de vrouw van Gust Roets een schone gedachte en vond dat men in ‘t lokaal elk jaar plechtige feesten moest inrichten voor de socialistische eerste communie. Dit is later ook gebeurd gedurende enkele jaren en het waren stemmige socialistische feesten.”*²⁸ De voorlopers van de huidige vrijzinnige lentefeesten...

Op zondag 31 augustus 1884 verscheen het eerste nummer van het socialistische dagblad *Vooruit*. Het werd gedrukt op 15.000 exemplaren, kostte 2 centiemen en verscheen vijfmaal per week. Het eerste nummer heeft Gust al die jaren bewaard, zijn kleindochter Jeanne vond het in zijn nagelaten papieren terug.

Van familieleden weet ik dat Gust achtereenvolgens gewerkt heeft in de Grote Lys, de Kleine Lys en in de Grasfabriek.²⁹ Over die laatste periode vertelt De Graeve: *“Men noemde Gust ‘Gust den roode’. Toen hij in de Grasfabriek arbeidde waren de werklieden in dien tijd van tyrannie en willekeur der patroons, zoo bang, door de zwakheid der werkersorganisaties, dat zij niet met hem over de fabriekskoer durfden gaan uit vreeze zich met de ‘rooden’ te compromiteeren. Gust zelf was niet bang. Hij was een zeer oplettend werkman. Men kon hem nooit een boete opleggen. Voor zijn propaganda werd hij wel eens naar het bureel der fabriek geroepen, maar hij wist zich steeds goed uit de slag te trekken. Van zijn luttel inkomen wist hij toch nog enkele centen uit te sparen om een aantal nummers van het blad *De Werker* te kopen en die onder zijn werkbroeders te verspreiden, die het toen over*

*het algemeen zoo bang aannamen en wegstopten als nu nog sommige buitenlieden. Het was ook hij die het blad nu en dan over een en ander heimelijk inlichtte.”*³⁰

Op 21 september 1886 ondertekende August Roets, samen met Edmond Van Beveren, J. Foekaert, E. Anseele, Frans Van Gyseghem, Ch. Beerblock, A. De Backer, F. Waeri, August Van der Haeghe, J. Baele, Fr. Seffers en G. Haeck de stichtingsakte van de Coöperatieve Maatschappij Vooruit. Deze akte werd geregistreerd op 2 oktober 1886, neergelegd ter Griffie van de Rechtbank van Koophandel te Gent op 4 oktober 1886 en gepubliceerd in de bijlagen van het *Belgisch Staatsblad* op 10 oktober 1886 onder het nummer 1633.³¹ Het feit dat Gust Roets deze akte ondertekende, was kenschetsend voor zijn bewust socialistische keuze. Het publiek maken van zijn socialistische overtuiging had in 1886 immers meer na- dan voordelen.

Op basis van een artikel in *Amsab-Tijdingen*³² ging ik zoeken in het verslag van de Arbeidscommissie met betrekking tot de industriële arbeid.³³ Als afgevaardigden van de arbeidersverenigingen werden August Roets en Ch. Van Wemmel van de kring de Broederlijke Weversmaatschappij gehoord. In het verslag van de zitting van 25 juli 1886, die plaats had in het stadhuis van Gent onder voorzitterschap van senator Lampens, vond ik de vragen gesteld door Gust Roets. Hij vroeg waarom de Gentse fabrikanten zich buiten Gent gingen vestigen. Was de Engelse concurrentie daarvan de reden? Verder stelde hij vragen over de lonen en de veiligheid. De deelname van de arbeiders aan deze enquête was gering, we mogen niet uit het oog verliezen dat alle schriftelijke antwoorden en mondelinge verklaringen werden gepubliceerd. De patroons waren aldus ingelicht over de uitlatingen van hun eventuele arbeiders.

In 1886 zei op zekeren dag *Gust De Grendel*³⁴ tot Gust Roets: *“Gust, ge zult het toch niet kunnen houden op de fabriek. Er is een plaats als brooduitvoerder van Vooruit. Dat was iets voor U.”* In die tijd was brood uitvoeren een lastig baantje. Maar Gust liet zich overhalen en werd aangesteld. Over deze tijd kon ik enkele bevoorrechte getuigen horen, namelijk zijn kleindochters Jeanne Roets en Mariette van Schoutte en ook zijn kleinzoon Adolph Huyshauwer, zijn kleindochter en mijn tante Alice Van Haverbeke en vooral mijn grootmoeder door wie ik werd opgevoed, Paulina Van Haverbeke-Roets, de oudste dochter van Gust Roets. Jeanne Roets vertelde mij de volgende anekdote: *“Hij was dus brooduitvoerder, dat gebeurde met een kar met twee honden waar hij te voet naast liep. In den beginne moest hij de ganse stad bedienen, dat was dus hard werken. Later waren er meerdere uitvoerders. In het begin verdiende hij 16,- Fr per week, wat niet veel was voor een gezin van 7 kinderen. In die tijd was er zeker armoede in het gezin, vlees kwam zelden op tafel, de zaterdag was er ‘pens’³⁵ en dat was een feest, voor vader was er elke dag een beetje vlees omdat hij zo hard moest werken. Mijn vader [Jeanne Roets heeft het hier over Edmond Roets] zei dikwijls dat de twee honden van de bakkerskar beter waren gevoed dan hij zelf, omdat ze van de Bakkerij Vooruit vlees kregen die grootmoeder moest koken met rijst.”*

Ook zijn kleinzoon Adolph Huyshauwer (1915-1985) herinnert zich dat hij in zijn prille jeugd op die hondenskar meereed.

Familiefoto ter gelegenheid van de gouden bruiloft van August Roets en Stefanie Salverus in 1922.
V.l.n.r. 2e rij: Edmond Roets, Karel Roets, August Roets, Stefanie Salverus, Paulina Roets, Florence
Roets, Marie Roets (collectie Eddie Van Haverbeke)

Gust was een sociaal bewogen man, soms op het onbegrijpelijke af. Zijn werk als brooduitvoerder gaf hem een vast, maar zeker geen riant inkomen. Op zekere dag stelde men hem een beter betaald werk voor, maar hij liet dat aan iemand anders over, die het volgens zijn zeggen meer nodig had.³⁶

Ten slotte zijn er een aantal verslagen in het dagblad *Vooruit* – een onvolprezen bron – die een idee geven van zijn socialistisch engagement. In *Vooruit* van 12 augustus 1901 wordt hij vermeld als bestuurslid van de wijkclub in de Kastanjestraat. De wijkclubs waren de propagandakernen van de partij, vooral voor de propaganda buiten. Zo zorgde de wijkclub van de Kastanjestraat voor de verspreiding van pamfletten en bladen zoals het socialistische weekblad *De Toekomst* in Aalter en Lotenhulle. “Onze oude en trouwe partijgenoot August Roets” verzorgde de centrale verdeling van het propagandamateriaal over de verschillende militanten. Ook de oudste zoons van Gust namen deel aan deze ‘uitstappen’. Meestal deelden ze pamfletten uit bij het uitgaan van de kerk, wat veelal de woede van de boeren opwekte zodat ze “met de klompen onder de arm moesten gaan lopen om geen slag te krijgen”.³⁷ In vele gevallen was ook de

Harmonie Vooruit van de partij en natuurlijk werd daar te voet naartoe getrokken.³⁸ In *Vooruit* van 29 december 1902 en 9 januari 1903 las ik dat Gust namens de wijkclub een schrijven richtte aan de gemeenteraad om aan te dringen op een betere verlichting in de wijk, onder andere om diefstallen tegen te gaan, en later nogmaals om een betere bestrating te vragen. Over zijn activiteit in de wijkclub gaf De Graeve een kort overzicht: “Gust Roets heeft ook een der eerste wijkclubs helpen stichten. Het was in ’t Roosken in de Phoenixstraat met Jan Langeraert, Gust Van den Berghe en enkele anderen, maar zij kon niet in stand gehouden worden en viel in een vlaag van ontmoediging onder het cynskiesstel uiteen. Gust Roets droeg het gerief naar de groote propagandaclub. Het voornaamste doel was alle weken wat uit te leggen voor het blad ‘Vooruit’. Later werd de poging met de wijkclub hernomen bij Lieven De Schoenmaker in de Tulpstraat, waar de spaarmaatschappij in een socialistische wijkclub werd omgezet. Daar werd later een socialistische zangkring gesticht met het doel door contacten en toneel de actie van de wijkclub voor de partij te versterken. Ook daar was Gust Roets natuurlijk bij. Het gedijen van de wijkclub bij Lieven De Schoenmaker deed later besluiten in de uitgestrekte Gentsche Werkerswijk der Brugschepoort, een tweede wijkclub te stichten in de Leiestraat bij Jan De Meyer.”³⁹

In *Vooruit* van 12 februari 1905 las ik onder de titel *Wijkclub de Verbroedering*: “Den leden wordt bericht dat voortaan de zittingen zullen plaats hebben in het nieuwe lokaal, Notelaarstraat 29, bij A. Van Haverbeke, elken zaterdagavond, om 8 ½ ure stipt.” Het was in dat lokaal dat de zangkring Nellie’s kring en nadien de gemengde zangkring Verbroedering en Zustermin samenkwamen en repeteerden. In *Vooruit* van 14 april 1926 staat een verslag van de viering van het dertigjarig jubelfeest van die zangkring. Jan Samijn⁴⁰ hield de feestrede, hij bracht hulde aan de stichters Gustaaf Roets, Gustaaf Vander Haeghen, Ed. en Oscar De Jonghe, Karel Janssens, Leopold Enghels, Jozef Wauwers, Jan Blauwaert, Jozef Gintertael, Adolf Van Haverbeke, Adolf en Jan Burggraeve, Léon Van Overbeke en Alfons Mabydt.

Ik citeer: “In deze hulde werd onze nog werkzame Gust Roets, stichter van den zangkring, maar ook van de Maatschappij Vooruit en van de partij te Gent, niet vergeten. Jan Samijn verwekte tranen met zijne roerende toespraak tot Gust Roets, aan wien een bloementuil en een piuke pijp overhandigd werd door de Soc. Vlasbewerkers.”

Op latere leeftijd zette Roets zich ook nog actief in voor de gepensioneerden. Over deze tijd schreef zijn kleindochter Jeanne: “Mijn grootvader bleef actief in de wijkclub Verbroedering in de Meibloemstraat tot aan zijn dood. Hij aarzelde niet het woord te nemen en zijn mening te zeggen aan al die jongeren die minder idealist waren dan hij. [...] Hij is een der eersten geweest die van een pensioen genoten heeft waarvoor de partij gestreden heeft. Dit pensioen bedroeg 2,-Fr per dag, onnodig te zeggen dat het niet voldoende was om te leven, maar alle kinderen droegen bij op hun manier en volgens hen kunnen, opdat zij [het echtpaar] een rustige oude dag hadden zonder armoede.”

Zoals bij vele militanten⁴¹ is de inzet van Gust Roets voor de partij enorm geweest. Hij had echter onvoldoende onderwijs gevolgd om er een prominente rol te spelen en

was intelligent genoeg om dat te beseffen. Misschien was hij ook niet ambitieus genoeg.

Hij overleed op 6 september 1932, na een kortstondige ziekte in zijn woning aan de toenmalige Palmboomstraat (vandaag Slinke Molenstraat). Hij was 78 jaar. In *Vooruit* geeft een journalist een overzicht van Gusts leven, in soms nogal militaire bewoordingen: “*Gust Roets heeft de beweging zien groeien en immer is hij haar nederige dienaar geweest, een trouw soldaat van het socialistisch arbeidersleger.*”⁴² Partijsecretaris Emiel Vergeylen sprak een laatste hulde uit en besloot met de volgende woorden: “*Gust Roets is een voor-kamper geweest, een van de vurigste strijders. Aan hem hebben én de kooperatie, én partij, én vakbonden een tribuut van erkentelijkheid te brengen.*”

Zijn echtgenote Stefanie Salverus overleed te Gent in maart 1941. Na het overlijden van Gust woonde ze in bij haar oudste zoon Karel en haar schoondochter Marie-Louise Peere, in het huis recht tegenover het hare in de Palmboomstraat. Stefanie of Grootje – zo noemde bijna iedereen in de familie haar – had zeker geen probleemloos leven achter de rug, acht kinderen, dikwijls armoede en een echtgenoot die ‘niet van de gemakkelijkste’ was. Naast al zijn gaven, naast zijn grote inzet als militant voor de arbeidersbeweging, had hij inderdaad een nogal autoritair karakter.

Tot daar de kleine historie van een gedreven militant, die in de mate van zijn kunnen en mogelijkheden een steentje heeft bijgedragen tot de fundering van onze huidige welvaartsmaatschappij. Tevens een postume blijf van eerbied en bewondering vanwege zijn achterkleinzoon.

- (1) H. BALTHAZAR, Voorwoord. In: R. VAN LERBERGE, *De geschiedenis van Bond Moyson*, Gent: AMSAB, 1979, p. 6.
- (2) H. Balthazar, Voorwoord [...].
- (3) E. VAN HAVERBEKE, *Mijn rode voorouders en hun familieleden*, Oostende, 1989.
- (4) Registers Burgerlijke Stand Merendree, Huwelijksakte nr. 18, 31 oktober 1821.
- (5) L. NEYT, *De Staten van Goed van de Heerlijkheid Merendree*, Tielt, 1980. Daarin treffen we in de 17e eeuw deze familie aan als grondeigenaars verwant met belangrijke plaatselijke families.
- (6) Website Merendree, Welkom in Merendree. Geschiedenis (<http://www.merendree.be>)
- (7) AVANTI (Oscar Roelandts), *Een terugblik*, Gent: S.M. Volksdrukkerij, 1930, tweede druk, Dl. 1, p. 111.
- (8) Geraaktheid = verouderd voor ‘een beroerte krijgen’.
- (9) Blondina De Pauw was reeds zes maanden zwanger bij haar huwelijk. Zij had ook een

voorkind, Jozef Marinus (Gent, 23 mei 1846 - Gent, 7 juli 1846). Haar moeder Cornelia De Pauw was een ongehuwde moeder van wie ik drie dochters terugvond: Marie-Louise (Gent, 1812 - 1818), Petronella (Gent, 1814) en Blondina.

- (10) Jozef De Graeve (1871 - 1934), provincieraadslid Oost-Vlaanderen (1925); gemeenteraadslid Gent (1927) en senator (1932) van de Belgische Werkliedenpartij.
- (11) Een leven voor de Partij. In: *Vooruit*, 01/05/1931, p. 3, kol. 3, 4 en 5 en p. 4 kol. 5 en 6. Het betreft een feestrede bij de huldiging van August Roets door Jozef De Graeve.
- (12) P. VERBAUWEN, *Schetsen uit mijn leven of de Geschiedenis der Gentse Wevers*, Gent, 1924; P. DE WITTE, *De geschiedenis van Vooruit en de Gentsche Socialistische werkersvereniging sedert 1870*, Gent, 1898; AVANTI, *Een terugblik [...]*, p. 111.
- (13) AVANTI, *Een terugblik [...]*, p. 155, 156, 157.
- (14) AVANTI, *Een terugblik [...]*, p. 135.

- (15) Registers Burgerlijke Stand Gent, Geboorteakte nr. 3967, 23 december 1853.
- (16) 1869, 1871, 1876, 1879, 1880 en 1881. In 1869 tot en met 1875 waren er telkens twee wenskaarten van de Gentse wevers.
- (17) Registers Burgerlijke Stand Gent, Huwelijken 1873, akte 403.
- (18) D. OUKHOW-DE WEERDT, *Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij in de Jaren 1877-1878*, Brussel: Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 1957, p. 44.
- (19) Zie J. DE GRAEVE, Een leven voor de Partij. In: *Vooruit*, 01/05/1931 [...]; P. DE WITTE, *De geschiedenis van Vooruit [...]*, p. 63 waar men duidelijker deze plaatsen omschrijft als: de Ste-Barbara Kerk, het Willemfonds (Lakenmeterhuis) en de Maatschappij ter bevordering van Nijverheid en Wetenschappen. In werkelijkheid overschreeuwde men de sprekers of men begon luidkeels strijdlieiders te zingen, men noemde dat toen ‘afexerceeren’.
- (20) AVANTI, *Een terugblik [...]*, p. 334.
- (21) Een leven voor de Partij. In: *Vooruit*, 01/05/1931 [...].
- (22) AVANTI, *Een terugblik [...]*, p. 335.
- (23) M. VERMOTE, Socialistische Vrijdenkersbond Gent. In: *Amsab-Tijdingen*, 1(1983)3-4, p. 31. Er bestaat een inventaris van het Archief van de Socialistische Vrijdenkersbond (Amsab-ISG, Archief Socialistische Vrijdenkersbond, nr. 47).
- (24) Den Duitsch was een herberg gelegen aan de Sint-Jacobsstraat.
- (25) Een leven voor de Partij. In: *Vooruit*, 01/05/1931 [...].
- (26) *Vooruit*, 16/06/1931, p. 5, kol. 6.
- (27) Francisco Ferrer Guardia (Alella, 1859 - Barcelona, 1909), Spaans revolutionair. Oprichter van de moderne vrijdenkersschool. Bij de revolutiebeweging te Barcelona in 1909 was hij een der voormannen. Hij werd ter dood veroordeeld en terechtgesteld. In de radicale kringen van geheel Europa wekte dit grote verontwaardiging.
- (28) Een leven voor de Partij. In: *Vooruit*, 01/05/1931 [...].
- (29) Het betreft hier de volksnamen voor respectievelijk de Société Anonyme de la Lys aan de Leiekaai, Morel et Verbeke, een vlas- en jutefabriek aan de Leiestraat en de N.V. Usines Cotonnières de Belgique aan de Nieuwe Vaart of toenmalige Nijverheidslaan.

- (30) Een leven voor de Partij. In: *Vooruit*, 01/05/1931 [...].
- (31) Met dank aan de Bibliotheek van het Parlement die bereidwillig een kopie ter beschikking stelde.
- (32) *Amsab-Tijdingen*, 2(1983)1-2, p. 71-72.
- (33) Bibliotheek van het Parlement, nr. 6317. *Procès-Verbaux des séances d'enquête concernant le travail industriel*. Section régionale B. Gand, Séance du 25 juillet 1886.
- (34) Gust De Grendel (1853-1925), een vriend van Gust Roets, was zoals hij lid van de Socialistische Vrijdenkersbond. Ook was hij bediende bij de Bond Moyson en tussen 1883 en 1890 bestuurslid van Vooruit.
- (35) Pens was maag, hart en longen van het zwijn, gehakt en gekookt. Men zei wel eens heel toepasselijk dat ‘pense’ de ‘wevers-frikandon’ was.
- (36) Brief dd. 31 maart 1987, waarin Jeanne Roets bijkomende informatie geeft over haar grootvader.
- (37) Het betreft hier een relaas over deze propagandatochten, dat zijn zoon Edmond Roets (1881-1945) aan zijn dochter Jeanne vertelde.
- (38) Getuigenis van Isidoor Beir, schoonvader van Jeanne Roets, die lid was van de Harmonie Vooruit sinds de stichting in 1886.
- (39) Een leven voor de Partij. In: *Vooruit*, 01/05/1931 [...].
- (40) Jan Samijn (1869-1933), bestuurslid Wijkclub Brugse Poort, bestuurslid Bond Moyson, beheerder S.M. Vooruit, lid Socialistische Vrijdenkersbond, secretaris Vlasbewerders.
- (41) G. VANSCHOENBEEK, *Novecento in Gent. De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, Gent: AMSAB, 1995, p. 145-170.
- (42) *Vooruit*, 09/09/1932, frontpagina.